

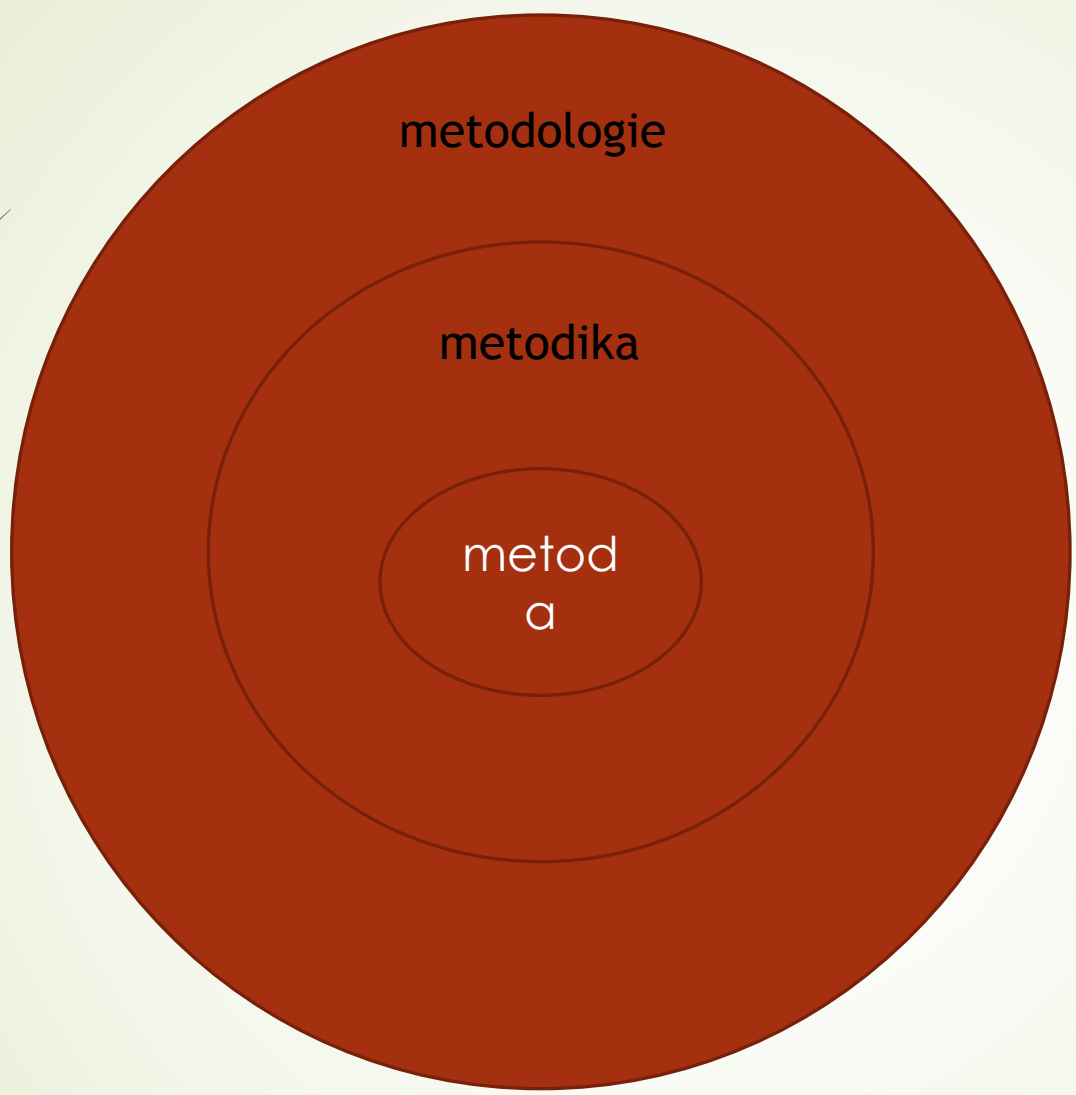


Psychologické metody v práci PA

4. přednáška

PhDr. Lenka Emrová



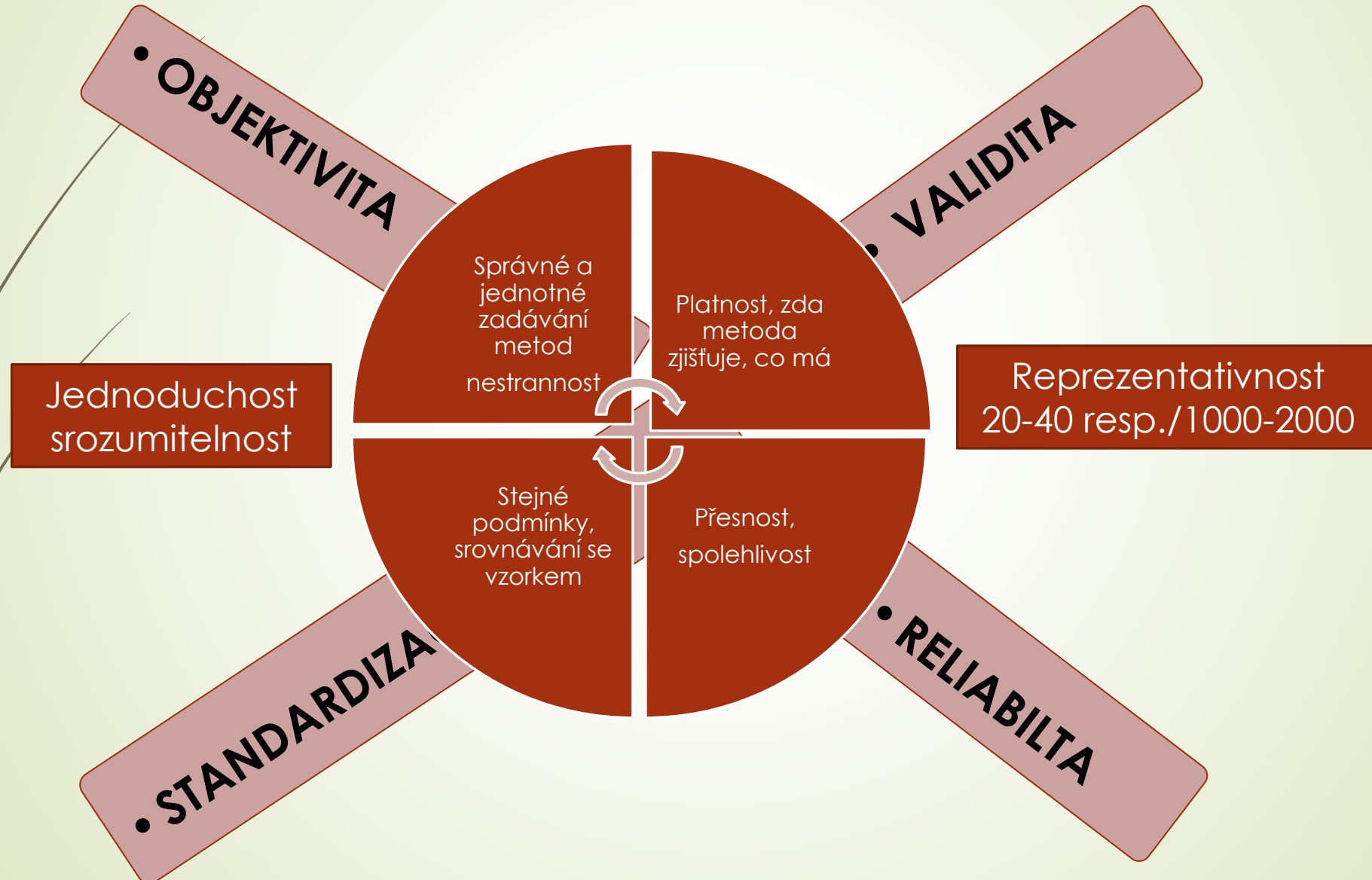


metodologie

metodika

metod
a

Charakteristika metod





Přehled základních metod

Metody psychologického výzkumu

- ▶ pozorování – extrospekce, introspekce
- ▶ experiment
- ▶ rozbor slovních projevů
 - ▶ rozhovor (explorace)
 - ▶ dotazník
 - ▶ rozbor volnějších písemných projevů (biografická metoda – studium deníků, dopisů, náčrty literárních pokusů, slohových prací...)
- ▶ rozbor výsledků činnosti



Přehled základních metod

Psychologické diagnostické (vyšetřovací) metody

- ▶ **netestové diagnostické metody** (rozhovor, pozorování, rozbor produktů činnosti včetně písemných projevů, přirozený experiment)
- ▶ **testové diagnostické metody**
 - ▶ inteligenční testy
 - ▶ standardizované dotazníky
 - ▶ tzv. projekční techniky
- ▶ **sociometrie**
 - ▶ sociometrický test
- ▶ **statistické metody**
- ▶ **životopis**

Pozorování



- ▶ Nejčastější a **zdánlivě** nejjednodušší metoda
- ▶ Aby bylo vědecké, musí být
 - ▶ **Záměrné**
 - ▶ **Cílevědomé**
 - ▶ **Systematické**
 - ▶ **Plánovité**
 - ▶ **Registrované**

Dělení pozorování



ání

- ▶ Koho pozorujeme (sebe, druhé)
- ▶ Míra zaměřenosti (zaměřené, náhodné, komplexní, parciální)
- ▶ Podle množství (individuální, skupinové)
- ▶ Podle časového rozpětí (krátkodobé, dlouhodobé, longitudinální)
- ▶ Dle účasti pozorovatele (zjevné, skryté, participativní)



Experiment

- ▶ Záměrně a plánovitě zasahujeme do průběhu zkoumaných jevů, abychom je mohli hlouběji poznat
- ▶ Záměrně vyvoláváme či měníme některou podmínku (proměnnou) a sledujeme účinky
- ▶ Umožňuje měření a kvantitativní vyjádření
- ▶ Probíhá v umělém i přirozeném prostředí
- ▶ Při výzkumu učení, myšlení, emocí, výzkumu skupin i vztahů mezi lidmi



Terminologie experimentálního výzkumu

- ▶ Hypotéza = tvrzení, které může být testováno
- ▶ Proměnná = něco, co nabývá různých hodnot
 - ▶ Nezávislá manipulujeme s ní
 - ▶ Závislá – pozorujeme vliv nezávislé proměnné
- ▶ Experimentální skupina = skupina v níž je přítomný zkoumaný jev
- ▶ Kontrolní skupina = skupina v níž není přítomný zkoumaný jev
- ▶ Měření = systém pro přiřazování číselných hodnot proměnným

Rozhovor

- Osobní interakce tazatele a respondenta
- Je možné sledovat i bezprostřední reakce (neverbální komunikaci)





Druhy rozhovoru



- ▶ **volný, neřízený, nestandardizovaný**
- ▶ **řízený (standardizovaný)** – předem připravena osnova, včetně sledu otázek
- ▶ **polostandardizovaný** – předem připravena osnova, otázky kladeny dle okolností **individuální** (jedinec)
- ▶ **skupinový** (ve skupině) – beseda, diskuze
- ▶ **direktivní** – přímé působení, které je zaměřeno na změny chování – pokyny, zásady, příkazy, omezení
- ▶ **nedirektivní** – vytvoření přátelské a bezpečné atmosféry – zvyšování důvěry, naslouchání, empatie
- ▶ **diagnostický** (anamnestický) – získávání údajů, faktických informací
- ▶ **terapeutický** – léčebný rozhovor

Anamnéza (předchorobí)

se provádí metodou řízeného rozhovoru a údaje se zaznamenávají ihned v přítomnosti respondenta (klienta).

Dělení:

▶ **Dle zaměření:**

- ▶ **Rodinná anamnéza** – zaměřuje se na údaje o rodinných příslušnících klienta (respondenta).
- ▶ **Osobní anamnéza** – zaměřuje se na klienta (respondenta).

▶ **Dle zdroje informací:**

- ▶ **Autoanamnéza** (subjektivní anamnéza) – zdrojem informací je sám respondent.
- ▶ **Heteroanamnéza** (objektivní anamnéza) – zdrojem informací jsou jedinci z okolí respondenta – rodinní příslušníci, příbuzní, spolupracovníci, záznamy a zprávy.

Anamnéza se používá v psychologii, v lékařství, ...


- ▶ **Anamnéza v psychologii** se zaměřuje na informace potřebné k analýze psycho -sociálních jevů.

Anamnéza v lékařství

- ▶ Rodinná anamnéza (zkratka **RA**) slouží především k posouzení dědičného rizika pro některé choroby.
- ▶ Osobní anamnéza (zkratka **OA**) by měla obsahovat důležité informace o všech dosavadních obtížích klienta.
- ▶ Gynekologická anamnéza (**GA**) se odebírá jen u žen.
- ▶ Farmakologická anamnéza (**FA**) zahrnuje především seznam současně užívaných léků, popř dotaz na léky užívané v minulosti.
- ▶ Abúzus – toxikologická anamnéza (**TA**), zahrnuje především užívání návykových látek, zejména alkoholu, cigaret a obvykle i černé kávy.
- ▶ Alergologická anamnéza (**AA**) zahrnuje všechny alergie a přecitlivělosti klienta.
- ▶ Pracovní anamnéza (**PA**) hodnotí pracovní podmínky a rizika klienta.
- ▶ Sociální anamnéza (**SA**) hodnotí životní, sociální podmínky klienta.



Ošetřovatelská anamnéza

- ▶ Anamnéza je zaměřena na oblasti lidského zdraví, bio-psycho-sociálních potřeb a životního stylu.
 - ▶ oblasti výživy, vyprazdňování, pohybové aktivity, spánku, odpočinku, rekreace, postoje ke zdraví (kouření / alkohol / drogy), používání kompenzačních pomůcek, oblast sociálních rolí a vztahů, sexualitu, toleranci ke stresu, náboženství, hodnotovou orientaci a další podobné informace podle oboru a potřeby.
 - ▶ Dle získaných informací se stanovuje individuální specifický ošetřovatelský plán. Informace jsou nepřetržitě podle potřeby doplňovány.
- 



Dotazník

zjišťování informací bez kontaktu s respondenty, statisticky se zpracovávají

- ▶ Otevřené (nestrukturované) otázky – respondenti nemají nabídnuté odpovědi na otázky, čeká se konkrétní odpověď, obtížné statistické zpracování.
- ▶ Uzavřené (strukturované) – respondenti hodnotí nabídnuté možnosti volbou jedné z alternativ (odpovědi ANO – NE), výsledky se dobře statisticky zpracovávají, uplatňuje se více ve výzkumu než v diagnostice.
- ▶ Polostrukturované – respondenti hodnotí nabídnuté možnosti volbou jedné z alternativ (odpovědi ANO – NE a současně doplňují JINOU možnost).
- ▶ Dotazník musí obsahovat oslovení respondentů, stručný popis účelu, poděkování za vyplnění.
- ▶ **Anketa** je druh výzkumné techniky založené na **dotazníku**, která slouží především ke zjištění názoru velkého počtu respondentů. Zpravidla se skládá pouze z několika otázek a publikuje se v tisku, rozesílá poštou apod. Někdy je podpořena také slosováním jednotlivých odpovědi o ceny.



Psychologické diagnostické metody – výhradně pro psychology

- ▶ Výkonové testy
 - ▶ Testy inteligence
 - ▶ Testy speciálních schopností
 - ▶ Testy organicity
- ▶ Testy osobnosti
 - ▶ Projektivní testy
 - ▶ Dotazníky



Jaké metody lze využít

1. Metody kategorie A – metody určené absolventům Bc. a Mgr. programů psychologie, andragogiky, personalistiky a dalších oborů po zaškolení
2. Metody kategorie B – metody určené absolventům Bc. a Mgr. programů psychologie
3. Metody kategorie C – metody určené absolventům Bc. a Mgr. programů psychologie po absolvování výcvikového kurzu

Dělení dle Hogrefe Testcentrum

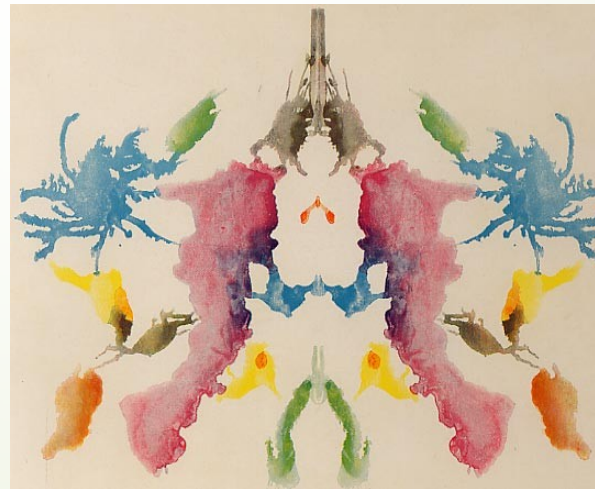
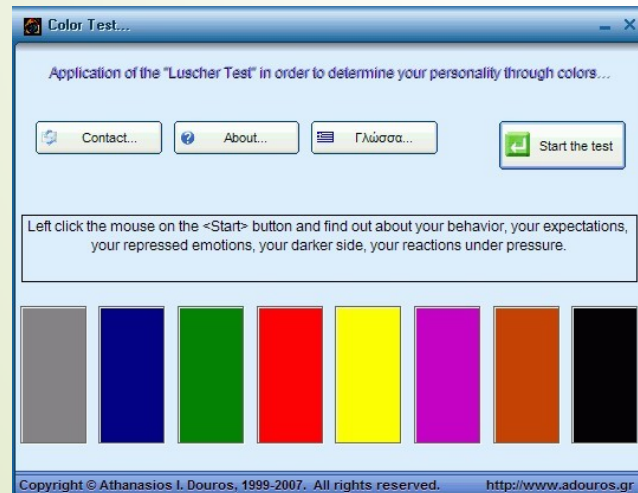
Diagnostika osobnosti

Dotazníky

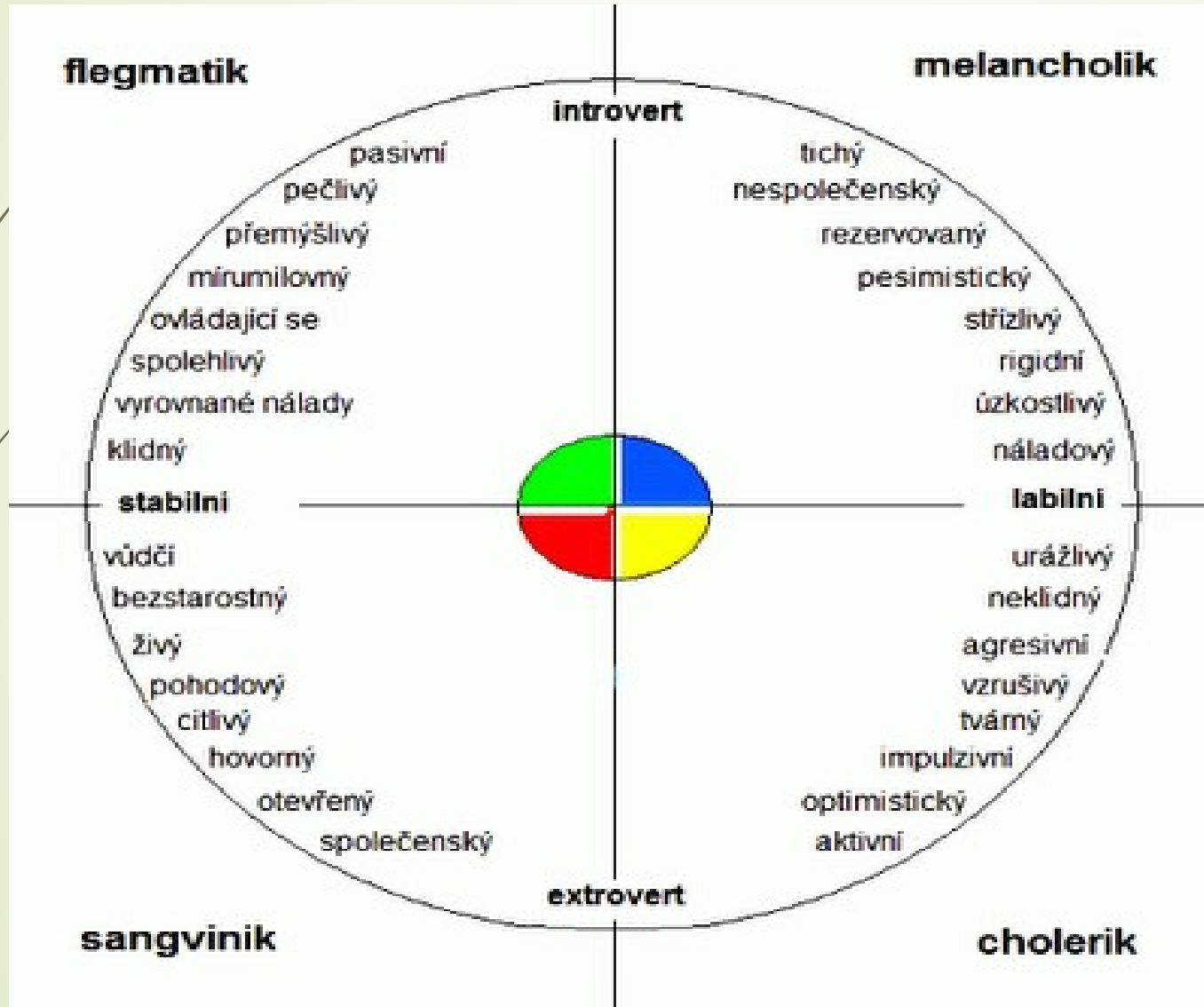
- ✗ Eysenck
- ✗ Cattell
- ✗ Big Five
- ✗ MBTI
- ✗ BIP

Projektivní techniky

- ✗ Rorschach
- ✗ TAT
- ✗ Luscherův barvový test



Eysenck



Eysenckova typologie

Cholerik		Flegmatik	
Pozitiva	Negativa	Pozitiva	Negativa
<ul style="list-style-type: none">- průbojný,- energický,- nebojácný,- zásadový,- tvořivý,- samostatný,- velmi aktivní,- výkonný,- iniciativní	<ul style="list-style-type: none">- příliš impulzivní,- výbušný,- náladový,- s nedostatkem sebeovládání,- dříve jedná než myslí,- netrpělivý,- nesnášenlivý,- tvrdohlavý,- vzdorovitý	<ul style="list-style-type: none">- trpělivý,- rozvážený- vyrovnaný- klidný- zodpovědný- se smyslem pro spravedlnost,- vytrvalý,- schopný snášet dlouhodobé zatížení,- přizpůsobivý,- disciplinovaný,- spolehlivý	<ul style="list-style-type: none">- příliš pomalý,- nerozhodný,- pasivní,- se sklonem k lenosti a setrvačnosti v názorech či metodách
Melancholik		Sangvinik	
Pozitiva	Negativa	Pozitiva	Negativa
<ul style="list-style-type: none">- velmi citlivý- chápající- ohleduplný- obětavý- svědomitý- pečlivý	<ul style="list-style-type: none">- příliš pesimistický- starostlivý- bojácný- plachý- přecitlivělý- uzavřený- urážlivý- nedůvěřivý- shovívavý- nedůsledný- málo praktický	<ul style="list-style-type: none">- společenský,- přátelský,- vyrovnaný,- aktivní,- optimistický,- výřečný,- podnikavý,- přizpůsobivý,- rozhodný	<ul style="list-style-type: none">- lhostejný,- lehkomyšlný,- povrchní,- nevytrvalý,- příliš ovlivnitelný,- nesoustředěný,- málo náročný k sobě,- se sklonem k povrchnosti zájmů



Cattelův 16PF

Škálová struktura 16 PF

16 základních škál

Vřelost

Intelligence

Emocionální stabilita

Dominance

Živost

Zásadovost

Sociální smělost

Citlivost

Ostražitost

Snivost

Uzavřenost

Ustrašenost

Otevřenost ke změnám

Soběstačnost

Perfekcionismus

Napětí

5 globálních škál

Extraverze

Úzkostnost

Open Mind

Nezávislost

Sebekontrola

Etická pravidla testování

- Používat validní testy (pozor na používání populárních metod MBTI, Belbin, Killman)
- Testovat může pouze psycholog (viz dále)
- Pozor na okopírované záznamové archy – vždy originál
- Účastník testování musí vědět, že je testován
- Komu budou výsledky poskytnuty a musí s tím souhlasit
- Účast na testování musí být dobrovolná
- Účastník může odmítnout
- Výsledky nesmí být poskytnuty třetí straně bez souhlasu
- Každý účastník má právo na stejné podmínky
- Má právo na zpětnou vazbu – výstupní zprávu

Používat standardní, legální, aktuální metody